

Taidemaalariliitto ry.
Erottajankatu 9 B
00130 Helsinki
www.painters.fi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: Taidemaalariliitto ry:n lausunto hallituksen esityksestä työttömyysturvalain muuttamiseksi

Viite: HE 94/2015vp

Taidemaalariliitto haluaa tällä lausunnollaan kiinnittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomion luovan työn tekijöiden ja erityisesti kuvataiteilijoiden asemaan työttömyysturvassa parhaillaan valiokunnan käsittelyssä olevan työttömyysturvalain muutosta koskevan HE 94/2015:n johdosta. Emme ole saaneet lausuntopyyntöä, mutta koska lakiehdotus koskee liittomme jäseniä, lähetämme silti lakiehdotuksesta seuraavat kommentit.

Taidemaalariliiton näkemyksen mukaan lakiluonnoksen tavoite on hyvä, mutta sen yksityiskohtaisista perusteluista ei käy selkeästi ilmi, miten tällä hetkellä ns. omassa työssä työllistyvien työttömyysturva ratkeaa uuden lain myötä.

Kuvataiteilijoiden asema työttömyysturvassa ennen ja nyt

Kuvataiteilija työskentelee useimmiten vapaana taiteilijana eli itsenäisesti olematta työsuhteessa. Tulojen saanti on työn tekemisen hetkellä epävarmaa; taiteilija ei usein voi etukäteen tietää, meneekö jokin teos kaupaksi vai ei. Tulolähteet ovat sirpaleisia ja tulovirrat pieniä. Vuonna 2010 kuvataiteilijoista 84 % työskenteli vapaina taiteilijoina ja 11 % yrittäjänä, ks. esim. Kaija Rensujeffin Taiteilijan asema 2010 –tutkimus, s. 144 (Taiteen edistämiskeskus 2014). Useiden kuvataiteilijoiden kohdalla YEL-vakuutusvelvollisuuden työtuloraja ei täyty. Näin ollen kuvataiteilijat katsotaan usein työttömyysturvassa omassa työssä työllistyviksi.

Luovien alojen työntekijöiden sosiaaliturvan ongelmia on selvitetty 1990- ja 2000-luvuilla aktiivisesti muun muassa TAISTO I ja TAISTO II –toimikunnissa, selvittäjä Tarja Cronbergin raportissa luovasta kasvusta ja taiteilijan toimeentulosta (OKM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6) sekä luovilla aloilla työskentelevien ja muiden itsensä työllistävien sosiaaliturvatyöryhmän raportissa (STM:n raportteja ja muistioita 2013:34). Perusteellisen selvitystyön ansiosta kuvataiteilijoiden asemaan työttömyysturvassa on tehty viime vuosina parannuksia.

Aiemmin kuvataiteilija katsottiin oikeutetuksi työttömyysetuuteen vasta, kun hän oli luopunut työhuoneestaan, työvälineistään ja mahdollisesta y-tunnuksesta sekä rekisterimerkinnöistä alv- ja ennakoperintärekisterissä, ja näin ollen näyttänyt lopettaneensa kuvataiteen harjoittamisen täysin. Kuvataiteilija oli siis työttömyyden aikana estynyt pitämästä yllä omaa ammattitaitoaan ja hankkimasta jatkossa koulutustaan vastaavia työtilaisuuksia.

Nykyisen käytännön mukaan omassa työssä työllistyvän taiteilijan asema työttömyysturvassa on parempi. Työ- ja elinkeinoministeriön ohjeessa TE-toimiston tehtävistä työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanossa (TEM/2192/03.01.04/2014) sanotaan, että omassa työssä työllistymisen päätyttyä taiteilija saa pitää ammattitaitoaan yllä. Hänen ei esimerkiksi tarvitse työttömyysturvan piiriin päästäkseen poistua ennakkoperintä- ja alv-rekistereistä (s. 60). Tämä mahdollistaa uusien työtilaisuuksien etsimisen ja vastaanottamisen.

Luovien alojen työntekijöitä koskevista lainmuutoksista sekä niiden vaikutuksista

Yrittäjämääritelmän muutos (Laki työttömyysturvalain muuttamisesta, 1 luvun 6 §) tekee päätoimisesti vapaina taiteilijana toimivista kuvataiteilijoista yrittäjiä työttömyysturvassa tulotasosta tai YEL-velvollisuudesta riippumatta. Tämä merkitsee muutosta useiden kuvataiteilijoiden työttömyysturvastatuksessa. Tämä ei sinänsä tietenkään välttämättä ole negatiivinen asia, vaan sovellettavan statuksen sisältö ratkaisee. Hallituksen esityksessä on kuitenkin perusteltu kovin niukasti sitä, mitä muutos tulee käytännössä tarkoittamaan.

Ehdotettu säännös työttömyysetuuden saamisen edellytyksistä, joka koskee yksityisen elinkeinonharjoittajan yritystoiminnan lopettamisen arvioimista (2 luvun 8 § 2 momentti), on kuvataiteilijoiden kannalta keskeinen. Sen mukaan tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan on oltava päättynyt kokonaan. Tämä sanamuoto jättää laajan harkintavallan TE-toimistojen viranomaisille. Sanamuodon tavoite ja konkreettinen merkitys tulisi selvittää ja tarkentaa jo ennen lain säätämistä.

Haluamme tuoda esiin huolestamme siitä, onko edessä paluu entisiin aikoihin, jolloin työttömyysturvan piiriin päästäkseen kuvataiteilijan tuli luopua y-tunnuksesta ja verottajan rekisterimerkinnöistä, työhuoneesta ja työvälineistä, toisin sanoen passivoitua täysin. Entistä järjestelmää voisikin luonnehtia taiteen alan koulutukseen sijoitettujen rahojen ja voimavarojen tuhlaukseksi.

On ensiarvoisen tärkeää, että ammattitaidon ylläpitämisen mahdollisuus työttömyysetuutta menettämättä säilytetään omassa työssä työllistyvillä lainmuutoksen jälkeenkin, riippumatta siitä, luokitellaanko heidät työntekijä- vai yrittäjästatukseen. Tällaisenaan lakiehdotuksessa on se vaara, että työtön työnhakija ei voi tietää, miten TE-toimisto tekee arvioinnin hänen toimintansa pää- tai sivutoimisuudesta sekä sen päättymisestä (ehdotettu 2 luvun 8 §:n 2 momentti). Tämän seurauksena työtön työnhakija ei ehkä uskalla ottaa vastaan minkäänlaisia työtilaisuuksia, jos siitä seuraa automaattisesti päätoimiseksi yrittäjäksi katsominen ja työttömyysturvan menetys. Työttömällä työnhakijalla tulee olla mahdollisuus pyrkiä aktiivisesti työllistymään ilman, että se johtaa työttömyysetuuden menetykseen.

Kysymme myös, miten tämän lainmuutoksen myötä käy niiden yrittäjien työttömyysturvan, jotka ovat YEL-velvollisia, mutta joiden työtulo on kuitenkin niin vähäinen, että he eivät pääse yrittäjän eläketurvan piiriin. Tällöin ilmeisesti tulee 2 luvun 8 § 2 momentin 1 kohdan mukaisesti luopua YEL-vakuutuksesta päästäkseen työntekijän työttömyysturvan piiriin. Onko tällä ratkaisulla työllistymistä edistävä vaikutus?

Hallituksen esityksessä todetaan, että lakimuutos ei vaikuta apurahansaajiin (s. 8). Apurahalla työskentely katsotaan nykyjärjestelmässä omassa työssä työllistymiseksi (TEM/2192/03.01.04/2014, s. 58). Nykyisin taiteilija pääsee apurahakauden päätyttyä työntekijöiden työttömyysturvan piiriin omassa työssä työllistymisen loppumisen vuoksi. Kaipaamme selvennystä siihen, miten kuvataiteilijan asema työttömyysturvassa määrittyy apurahakauden päättymisen jälkeen.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”omassa työssä työllistymisenä arvioitaisiin jatkossa lähinnä sellaista työtä, jota ei tehdä ansiotarkoituksessa” (s. 8). Kaipaamme selvennystä tähän toteamukseen. Tarkoittaako tämä jonkinlaista harrastustoimintaa, vai tarkoitetaanko tällä sellaista ammatinharjoittamista, josta ei vielä työn tekemisen hetkellä tiedetä, tuottaako se tuloa vai ei? Toteamuksen tarkoituksesta riippuen sillä saattaa olla vaikutuksia myös kuvataiteilijoihin.

Ehdotuksia

Ensinnäkin Taidemaalariiliitto ehdottaa, että mikäli uusi yrittäjämääritelmä halutaan viedä läpi, 2 luvun 8 §:n 2 momentin soveltaminen ja etenkin tuotannollisen ja taloudellisen toiminnan päättymisen merkitys säädellään tarkemmin. Laintasoinen säännös ammattitaidon ylläpitämisen sallimisesta työttömyysaikana olisi tarpeen. Näin ollen TTL 2 luvun 8 §:än voitaisiin lisätä esimerkiksi seuraavanlainen 3 momentti: *”Yritystoiminnan arvioimista lopetetuksi ei estä se, että henkilö pitää yllä omaa ammattitaitoaan.”* Momentissa voitaisiin myös määritellä tarkemmin ammattitaidon ylläpitämisen merkitys.

Tällä lisäyksellä olisi nähdäksemme työttömyysetuutta saavia henkilöitä aktivoiva vaikutus, joka ehdottomasti parantaisi heidän työllistymistään jatkossa. Momentti myös selkeyttäisi huomattavasti työttömyysetuuden saamisen työvoimapoliittisten edellytysten arviointia TE-toimistoissa.

Voidaan myös pohtia, olisiko työntekijästatus luontevampi ratkaisu omassa työssä työllistyville pienituloisille siinä tapauksessa, että nykyjärjestelmää halutaan muuttaa. Tämän ehdotuksen perusteella on esimerkiksi epäselvää, voiko yrittäjäksi katsottava, omassa työssä työllistynyt ansaita edelleen ns. työttömyysturvan suojaosan (300 €/kk bruttona) ilman, että ansiot vaikuttavat työttömyysetuuden määrään.

Taidemaalariiliitto pyytää kohteliaimmin saada olla tulevaisuudessa lausunnonantajana sellaisessa lainvalmistelussa, joka koskee luovan työn tekijöitä.

Helsingissä 26.11.2015

Anna Koivusalo
Toiminnanjohtaja

Maaria Märkäla
Puheenjohtaja

Taidemaalariiliitto ry.
Erottajankatu 9 B, 00130 Helsinki
Puh. 09-6811 0568
anna.koivusalo@painters.fi
www.painters.fi

Vuonna 1929 perustettu Taidemaalariiliitto on noin 1300 ammattitaidemaalarin valtakunnallinen yhdistys. Liiton toiminnan tarkoituksena on kuvataiteen edistäminen ja kuvataiteilijoiden ammatillisten ja sosiaalisten etujen valvominen.